

ד"ר רודבסקי מגיש בשם ועד פרס ניומן אות-ההוקרה לגב' גלבווע. ברקע - ד"ר עוזי פלג

פרס ניומן למשורר אמיר גלבווע ולסופר משה מייזלש ז"ל

רות ארזי

על הכאב שבאבדנם של שני יוצרים גדולים אלה עמד הפרופ' דוד רודבסקי בדברי הפתיחה שלו מטעם ניויורק-יוניברסיטי. עם זאת, הוא הוסיף וציין, כי מתוך הידיעה שהמוות הוא אך צד שני לחיים, ומתוך הרצון שיוצרים אלה ימשיכו לחיות בספרות העברית בזכות תרומתם לה – הוחלט לקיים את הטקס כמתוכנן. פרופ' רודבסקי סיפר כי הפרס ע"ש ישראל ובלהה ניומן נוסד עוד בשנת 1961, הודות למאמציו ויוזמתו של פרופ' אברהם כץ, שעמד אז בראש המדור לחינוך עברי באוניברסיטה. הוא, אשר הכיר את ישראל ניומן, עודד אותו לתרום פרס כספי מכובד זה מדי שנה בשנה לשם חיזוק היצירה העברית. ואכן, על טיבו של הפרס אפשר לעמוד על פי רשימת הזוכים בו מאז: החל בשיי עגנון, שזכה בפרס עוד

א. הטקס

הפרס השנתי ע"ש בלהה וישראל ניומן, מטעם המחלקה לתרכות ולחינוך עברי בניוירק-יוניברסיטי, הוענק השנה למשורר אמיר גלבווע ולסופר משה מייזלש זכרונם לברכה, על כלל עבודותיהם הספרותיות. הטקס שנערך באוניברסיטה העברית בירושלים כיום כ"ט בתשרי תשמ"ד (25 באוקטובר 1985) במעמד רב משתתפים של אנשי ספרות ורוח, עמד בסימן אוירת העצב על מותם של שני מקבלי הפרס. למרות שהחלטה על הענקת הפרס נפלה עוד בחייהם של אמיר גלבווע ומשה מייזלש, לא זכו שניהם לקבל את הפרס בעודם בחיים. הפרס הוענק איפוא לנציגי משפחותיהם לשם סיוע להוצאת כתביהם ולהנצחת שמם בספרות.

הפרופ' נוי סיים את דבריו בהבעת המשאלה כי יחד עם המשך המסורת של הענקת פרס ניומן, תבוא גם הרחבה של שיתוף הפעולה בעתיד.

ב. אמיר גלבוש ושירתו

קיום לדמות שירתו של אמיר גלבוש הועלו בטקס בהרצאתו המקפת של הפרופ' ישראל לווין מן החוג לספרות עברית באוניברסיטת תל-אביב. בפתח דבריו ציין פרופ' לווין כי את ריבוי פניה ורבדיה של שירת גלבוש לא ניתן לסכם במסגרתו של זמן קצוב. זאת כיון שבתכניה מצוי אוצר בלתי גדלה הנע בין אושר ויאוש, בין יחיד ורבים. בצורותיה היא נעה בין תבניות קלאסיות ומשקלים טונליים לבין מבנים וריתמוסים חופשיים, שיריו עשויים עיתים כמיניטורות ועיתים כמחזורים ארוכים ומשתקפת בהם תרבותו של העם והעולם ועם זאת הם ביטוי אישי לחוויותיו של המשורר. לשונו של גלבוש היא לעיתים מוצקה ונורמטיבית ולפעמים אליפטית ופרוצה לפירושים רבים. ועם כל זאת, כל נסיון למיון שיטתי נתקל בריבוי רב-משמעי של אחדות ניגודים.

בטרם הוענק לו פרס נובל לספרות, וכמוהו ראובן אבינועם, לאה גולדברג, גרשון שופמן, חיים הזז, אורי צבי גרינברג ואברהם רגלסון, ויבדל"א שמעון הלקין, פרופ' דב סדן, אהרן אפלפלד, ראובן בן יוסף, גבריאל פרייל ואחרים – עד לט. כרמי אשר קיבל את הפרס בניירורק לפני כשנתיים.

בראש ועדת השופטים שדנה בהענקת הפרס השנה עמד הפרופ' מיכאל ארפא, ועמו הפרופסורים חיים ליף, נתן ווינטר, דוד רודבסקי ודב סדן מישראל. חברי כבוד בועדה היו הפרופסורים אברהם כץ מניו יורק ומשה דייוויס מישראל.

דברי ברכה בשם האוניברסיטה העברית הביא לטקס הפרופ' דב נוי, ראש החוג לספרות עברית. הוא ציין כי במעמד נכבד ועצוב זה יש לברך על עצם שיתוף הפעולה בין שתי האוניברסיטאות שבא לידי ביטוי בהענקת הפרס, אך הביע תקווה כי שיתוף זה ייהפך לדו-סטר. אכן ירושלים היא מרכז, "כי מירושלים תצא תורה", אך עלינו, כאן בישראל, ללמוד גם ממוסדות החינוך וההשכלה בתפוצות הן בתחומי המחקר והן בתחומי היצירה, וכן יש גם לשלב פעילויות של חילופי מורים וסטודנטים, ולערוך פירסומים משותפים.

קרניים לכל אדם, לכל דור בעמו. שמיר סיפר כי משמעותה המיוחדת של אותה רעות נתחווה לו דווקא בעת האחרונה כשהיה עסוק בקריאה חוזרת של שירי גלבוע, ירדו מזה ארבעים שנה, וכשנזכר באותן חוברות בשם "הרעים" ו"ילקוט הרעים" בהן עשו שניהם יחדיו את ראשית דרכם בספרות. הרעים הללו, הטעים שמיר, אינם רק רעים בינם לבין עצמם, כפי שטעה הוא עצמו לחשוב עד לאותה עת. רעותם פונה כלפי חוץ, למציאות, לחיים, לדורות ולהוויה האנושית; הם אנשים המבקשים שתמצית הווייתם תהיה הפתיחות אל האחרים, פתיחותו של הלב ופתיחותם של הקול והמחשבה. דווקא היום, הוסיף שמיר ואמר, כשבאופנת הספרות להדגיש רק את מה שבין אדם לעצמו, מקבלת משמעות מיוחדת זו של הרעות משנה תוקף, כפי שביטא אותה אמיר גלבוע בשירה שבין אדם לעמו, שהיא מרכז ולב, צומת ומוקד בשירתו.

החלטת ועדת השופטים על הענקת הפרס לאמיר גלבוע נרשמה במגילת הכבוד אשר הוענקה מטעם ניו יורק יוניברסיטי לאלמנתו של אמיר גלבוע, ובה נאמר: "הפרס ניתן על כלל יצירתו הפיוטית, הסגולית והייחודית של משורר שבכוח אמונתו הגדול, ניב הפשוט והגותו הפיוטית, הצלולה והמקורית, גישר בין העבר וההווה, בין היחיד והעם, בין החלום והמציאות של ימינו".

ג. משה מייזלש והגותו

על דמותו והגותו של משה מייזלש עמד בטקס המשורר ראובן בן יוסף כפי שנתגלו לו בפגישות אישיות, שהן פגישות בין עולמו של משורר צעיר לבין עולמו של הוגה בגבורותיו. בן יוסף ציין בדבריו את ההשפעה הרבה שהיתה לו, למשה מייזלש, עליו הצעיר בתפיסתו את בעיות הדור ואת משמעות קיומנו בארץ. שהרי מייזלש, בעל הספרים "מחשבה ואמת" ו"ציונות אתמול, היום מחר", הפיץ אור חדש על הוויית ישראל המתחדשת כראשית בית שלישי.

כדוגמה לאחדות זו של ניגודים הביא הפרופ' לווין את שירו של גלבוע "ליל עם", מתוך הספר "שבע רשויות". הוא ציין כי בשיר זה, שלילו הוא הלילה ההסטורי שעל סף הקמת מדינת ישראל, מתעצבת חוויה אישית המבטאת את חוויית הרבים. בחשכתו של הלילה שבשיר מצוי גם המפתח לאור, בעצם בשורת הגאולה הנרמזת ברבדים הקונוטטיביים מן המקרא והפיוט הקדום. האור – מתאפיין בשיר כזיחה העולה מן הלילה והחושך, ואילו החיים – כעולים מן הדם והמוות.

מוטיב זה של החושך והאור שב ומופיע באחדות ניגודיו גם בספר "רציתי לכתוב שפתי ישנים" שיצא לאור כעשרים שנה לאחר מכן. השיר "ידעתי בחלום" מעלה את הלילה, את החלום ואת יום התמיד, את יומו של יהושע גבעון ואת הלילה הנבואי של הגאולה מפיוטו של ינאי, אך כאן בוריאציה רבת משמעות: "קרב הלילה אשר הוא יום ולא לילה". עוד ציין הפרופ' לווין כי האור עצמו בשירת גלבוע, יש לו פנים הרבה: לפעמים הוא האור של מטה, ולפעמים הוא סמל למשמעות מיסטית. כך "השיר על האור" מתוך הספר "בבוקר בבוקר", אשר בו האור הוא גם ממשי, גם אישי וגם עקרון המנצח את המוות; וכך במחזור הגדול "מולדי האור" בו האור הוא המוטיב המרכזי אשר מתממש כעקרון קוסמי, מוסרי ואסתטי כ"אור בנצחים שעלו מן הדם".

לווין הקדיש דברים לעניין נושא השואה בשירת אמיר גלבוע. ישנם שירים בהם שואת העם מופיעה בדמות שואת המשפחה הפרטית וכאן שבה ועולה יכולתו של גלבוע לאחד עבר והווה, יחיד ורבים, ולאפיין את העבר שהיה להווה ואת ההעדר שהיה לנוכחות. בשיר "לנשמת יוסי בן אחותי ברנינה", העולם כולו מתגנן לקול זמרתו של אותו "יוסי הקטן... יוסי והדרג באמת..."

הסופר משה שמיר הוסיף לאיפיון שירתו של אמיר גלבוע את המימד האישי בהדגישו כי במרכז עולמו של גלבוע עמדה תמיד הרעות הפתוחה, האנושית, שממנה

אותו רצון של האישיות הוא המהווה את קוטב השניות לעומת טבע העולם: עובדת הרצון כנגד עובדת הרושם. כשם שבסדר הזמן האישי קיימת כפילות: יש רצון ויש רושם, כך לעם עצמו יש כפל תשובות, מתוך מה שחייב להיות ומתוך מה שרוצים: חייב להיות העֶבֶר הזה – שהוא לנו אגדה; ואנו רוצים את הבית השלישי – את העתיד הנמשך לעד.

את הרצאתו של ראובן בן יוסף בטקס השלימה קריאה אומנותית של מסתו של משה מייזלש "חזון לימים – מדרש פליאה הסטורית", מתוך הספר "ציונות אתמול, היום, מחר".

החלטת ועדת השופטים על הענקת הפרס למשה מייזלש נרשמה במגילת הכבוד מטעם המכון ניר-יורק-יוניברסיטי, אותה קיבל בשמו של מייזלש נכדו עמישי. בהחלטה נאמר: "הפרס ניתן לאחד מבחירי הוגינו, על התמודדותו עם בעיות דורנו, מתוך תודעה הסטורית רבת אחריות ורצופת מחשבה ואמת".

ראשית היכרותם באה לו, לבן יוסף, כשחזר כחייל עיף ממלחמת יום הכפורים ומצא על שולחנו חוברת "מולד". בחוברת זו הופיע מאמרו של משה מייזלש "חזון לימים" שנכתב במהלך אותה מלחמה, אודות שני משולשים הרכובים זה על גבי זה במהופך. קצות האחד – אלהים, תורה, ישראל; קצות השני – עולם, יהדות, הסטוריה; ושניהם יחד יוצרים מגן דוד. למקרא מאמר זה הצטיירה לנגד עיניו של בן-יוסף דמותו של מייזלש כאיש שכולו רצון, אותו רצון אשר במחשבה הציונית מנוגד, באילו, לאגדה. שהרי לפי מייזלש, חיי האישיות הם חיי הרצון, רצון החי את עצמו. לימים, סיפר ראובן בן יוסף, הוא למד להכיר כי בדמותו של משה מייזלש מצוי יחד עם אותו רצון גם לא מעט מן האגדה.

פגישה מאוחרת יותר, ברחבת הכותל המערבי, למראהו של ההמון הצוהל באחד החגים, המחישה זאת למשורר בן יוסף וסייעה לו להבין את הכתוב במסכתו המורכבת של מייזלש "מחשבה ואמת".